

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

***“ПРАВО МІЖНАРОДНИХ
ДОГОВОРІВ”***

(для бакалаврів, спеціалістів)

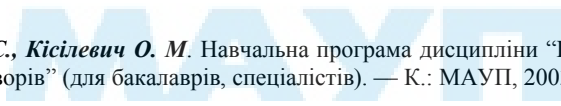
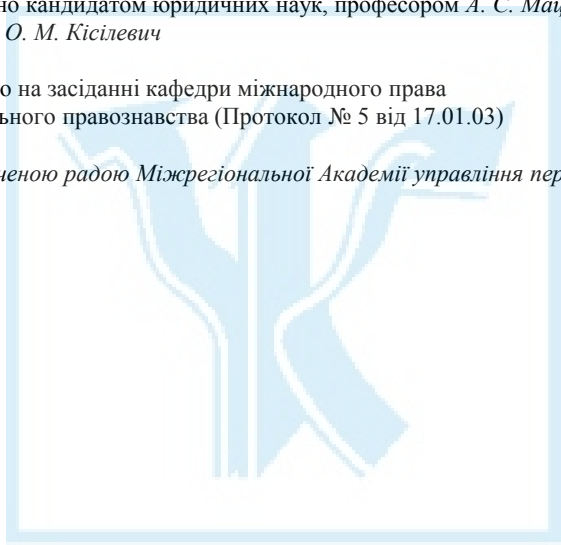
МАУП

Київ 2003

Підготовлено кандидатом юридичних наук, професором *А. С. Мацком*,
викладачем *О. М. Кісілевич*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства (Протокол № 5 від 17.01.03)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Мацко А. С., Кісілевич О. М. Навчальна програма дисципліни “Право міжнародних договорів” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2003. — 15 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Право міжнародних договорів”, питання для самоконтролю, теми контрольних робіт, а також список рекомендованої літератури.

©Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2003

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розвиток інтеграційних процесів на міжнародній арені, особливо у політичному житті та у сфері економіко-фінансового господарювання суб'єктів підприємницької діяльності, об'єктивно потребує ретельного вивчення інституту міжнародного права — права міжнародних договорів. Специфіка дисципліни “Право міжнародних договорів” полягає в тому, що в ній акумульовано необхідні матеріали, які допоможуть майбутнім правникам глибше засвоїти саме поняття права міжнародних договорів, розширити знання щодо укладання нормативних актів, призначення уповноважених та надання їм повноважень, опрацювання тексту договору, його форм для участі у просторі і часі.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН *вивчення дисципліни* **“ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ”**

№ п/п	Назва теми
1	Поняття права міжнародних договорів
2	Принципи права міжнародних договорів
3	Кодифікація права міжнародних договорів
4	Сторони в міжнародному договорі
5	Стадії укладання міжнародного договору
6	Дія міжнародного договору в часі і просторі
7	Тлумачення норм міжнародного договору
8	Забезпечення виконання міжнародних договорів

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ *до вивчення дисципліни* **“ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ”**

Тема 1. Поняття права міжнародних договорів

Поняття права міжнародних договорів як окремої галузі міжнародного права. Походження договору як засобу створення і виконання юридичних зобов'язань між державами. Сторони у міжнародному договорі, їх права й обов'язки. Волевиявлення як чинник, що необхідний для участі у майбутньому договорі. Односторонні заяви як форма участі у договорі.

Інститути права міжнародних договорів та їх роль у розвитку науки про міжнародні договори.

Література [1–6; 13–15; 18–27; 29]

Тема 2. Принципи права міжнародних договорів

Поняття принципів як категорій, що використовуються в юриспруденції. Принципи міжнародного права та їх роль у регулюванні відносин і підтриманні світового правопорядку. Генеральний принцип права міжнародних договорів — *Pacta sunt servanda* та його роль як регулятора відносин між суб'єктами — учасниками таких відносин.

Принцип виконання договору незалежно від внутрішніх умов держави.

Принцип дії непереборної сили у договорах та врахування її при укладанні договору.

Відповідальність за недотримання принципів права міжнародних договорів.

Література [4–10; 13–21; 24–29; 33–37]

Тема 3. Кодифікація права міжнародних договорів

Кодифікація і прогресивний розвиток права міжнародних відносин. Доктринальна кодифікація права міжнародних договорів. Загальна характеристика Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Класифікація договорів за формою їх укладання — письмові, усні. Класифікація договорів за матеріальними ознаками. Відмінність між договором-законом та договором-угодою. Правовий режим кожної з цих категорій договорів. Різниця між загальними договорами та спеціальними договорами.

Відмінність між нормативними договорами та договорами про створення міжнародних організацій.

Класифікація міжнародних договорів за формальними ознаками. Класифікація за видами та кількістю сторін (двосторонні та багатосторонні). Класифікація міжнародних договорів за процедурою прийняття (урочиста та спрощена).

Загальна характеристика Віденської конвенції про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.

Література [1–7; 13–15; 18; 19; 24–39]

Тема 4. Сторони в міжнародному договорі

Правоздатність та дієздатність учасників. Обмеження прав учасників. Сторони в міжнародній угоді. Поняття, категорії та правові наслідки учасників договору.

Право на участь у міжнародних договорах. Органи, що уповноважені представляти державу чи міжнародну організацію при укладанні договору. Участь у міжнародному договорі та міжнародно-правове визнання. Повноваження на ведення переговорів. Випадки спрощеної процедури форми повноваженого при укладанні договору.

Національне законодавство країн щодо правового регулювання статусу суб'єктів — учасників міжнародних договорів. Конституційні положення щодо розподілу функцій різних державних органів, які можуть бути учасниками міжнародних договорів у країнах Європи, Азії, країнах — членах СНД.

Конституційні положення та чинне законодавство про реалізацію права суб'єктів на участь у міжнародних договорах України.

Міжнародна організація як сторона в міжнародній угоді.

Міжнародний договір і внутрішньодержавний закон: питання доктрини та практики співвідношення. Конституція України про міжнародний договір. Закон України “Про дію міжнародних договорів на території України” від 10 грудня 1991 року.

Література [1–10; 12–15; 18–23; 32–37]

Тема 5. Стадії укладання міжнародного договору

Юридична природа нормотворчого процесу в міжнародному праві. Роль міжнародного права і національного законодавства при вирішенні питання про укладання міжнародного договору.

Стадії укладання міжнародного договору (загальна характеристика).

Поняття договірної ініціативи та її роль у подальшому укладанні договору.

Призначення уповноважених на ведення переговорів. Установи та особи, які мають право на ведення переговорів. Обмін повноважень та їх перевірка як гарантія забезпечення впевненості сторін у разі ведення переговорів уповноваженими особами.

Ведення переговорів, обговорення проектів текстів угоди, внесення змін, винесення контрпропозицій. Залучення до роботи над проектом договору експертів, їх повноваження.

Структура договору. Порядок прийняття тексту договору. Узгодження тексту та встановлення автентичності. Парафування уповноваженими особами в режимі *ad referendum*, що має умови майбутнього узгодження компетентним органом.

Вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору. Підписання міжнародних договорів. Процедури і форми ратифікації. Прийняття, затвердження і приєднання до договору як види вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору. Випадки правомірності відмови від згоди на обов'язковість договорів.

Укладання договорів у спрощеній формі. Застосування короткої процедури *executive agreements*. Характер договорів, що укладені в спрощеній формі. Договори, що не потребують ратифікації.

Набуття договорами юридичної сили відповідно до Віденської конвенції про право міжнародних договорів (багатосторонніх і двосторонніх). Умови дійсності договорів. Умови і наслідки недійсності договорів. Абсолютна і відносна недійсність міжнародних договорів.

Література [1; 3; 5; 6; 8; 13–15; 18–21; 23–29; 31–38]

Тема 6. Дія міжнародного договору в часі і просторі

Поняття дії міжнародного договору. Набрання чинності міжнародним договором. Дія міжнародного договору в часі. Термін дії міжнародного договору. Строкові, безстрокові, невизначено строкові угоди. Пролонгація. Відсутність у міжнародному договорі зворотної сили. Повнення міжнародного договору.

Дія договору у просторі. Територіальна сфера дії міжнародного договору.

Застосування попередніх та нових договорів, укладених з того самого питання.

Поняття і способи припинення дії договорів (загальна характеристика). Закінчення строку, на який було укладено договір. Виконання міжнародного договору як один з випадків припинення дії міжнародних договорів. Денонсація і анулювання міжнародних договорів. Настання умови, що скасовує міжнародний договір. Припинення існування держави чи зміна її статусу як випадок припинення дії договору. Скорочення необхідної кількості учасників для дії міжнародного договору, виникнення нової імперативної норми загального міжнародного права та *rebus sic stantibus* як випадки припинення дії договору. Призупинення дії міжнародних договорів.

Література [1–6; 10; 12–21; 24–37]

Тема 7. Тлумачення норм міжнародного договору

Поняття, цілі та принципи тлумачення норм міжнародного договору. Доктринальні підходи до тлумачення норм міжнародного права. Методи абстракції та концептуалізації. Автентичне тлумачення, що дається безпосередньо сторонами — принцип *ejus est interpretari sicut condere*.

Одностороннє тлумачення в силу власного суверенітету держави, яка визначає зміст участі в договорі. Колективне тлумачення, що дається шляхом згоди, яка досягається між усіма учасниками договору. Тлумачення після укладання договору щодо документів, прийнятих в розвиток договору.

Процедури усунення суперечності між учасниками договору при його колективному тлумаченні. Мовчання з питань договору як згода сторони.

Тлумачення договору міжнародним суддею (або арбітром), компетенція та сфера дії.

Особливості тлумачення міжнародних договорів міжнародними організаціями. Роль ООН, Ради Безпеки та спеціалізованих установ ООН щодо тлумачення міжнародних договорів, їх функції.

Способи та принципи тлумачення, що ґрунтуються на логіці та необхідній якості знань.

Засоби тлумачення: мовне або граматичне; логічне; систематичне; історичне; звичайне. Поширене та обмежене тлумачення.

Література [3; 5; 6; 11; 13; 18–20; 22; 24–29; 32–34]

Тема 8. Забезпечення виконання міжнародних договорів

Необхідність забезпечення виконання міжнародних угод. Національний та міжнародний контроль за виконанням угод. Міжнародні гарантії. Комісії та консультації. Міжнародний контроль.

Інститут депозитарію. Функції депозитарію відповідно до Віденської конвенції 1969 р. Реєстрація і опублікування міжнародних договорів.

Поняття застереження. Право на застереження. Форма і момент внесення застереження. Випадки неможливості внесення застережень. Право на зняття застереження.

Національні засоби контролю за виконанням міжнародних угод. Організаційні заходи. Законодавче забезпечення виконання міжнародних угод. Вплив війни на договори.

Відповідальність за порушення міжнародних договорів.

Література [1–8; 10; 13; 16–21; 24–30; 32–37]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття права міжнародних договорів.
2. Волевиявлення як необхідний чинник участі у майбутньому договорі.
3. Односторонні заяви як форма участі у договорі.
4. Інститути права міжнародних договорів.
5. Принцип *pacta sunt servanda* та його роль у сучасному світі.
6. Принцип виконання договору незалежно від внутрішньої обстановки в державі.
7. Принцип дії непереборної сили у договорах та врахування його при укладанні договору.
8. Відповідальність за недотримання принципів права міжнародних договорів.
9. Поняття кодифікації права міжнародних договорів.
10. Поняття прогресивного розвитку права міжнародних договорів.
11. Доктринальна кодифікація права міжнародних договорів.
12. Класифікація договорів за формою їх укладання.
13. Класифікація договорів за матеріальними ознаками.
14. Відмінність між договором-законом та договором-угодою.
15. Відмінність загальних договорів від спеціальних договорів.
16. Відмінність нормативних договорів від договорів про створення міжнародних організацій.
17. Класифікація міжнародних договорів за формальними ознаками, видами і кількістю сторін.
18. Загальна характеристика Віденської конвенції про право міжнародних договорів.
19. Загальна характеристика Віденської конвенції про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.
20. Загальна характеристика Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.
21. Сторони в міжнародній угоді (загальна характеристика).
22. Поняття, категорії та правові наслідки учасників стосовно договору.
23. Право на участь у міжнародних договорах.
24. Органи, уповноважені представляти державу (міжнародну організацію) щодо укладання договору.
25. Повноваження на ведення переговорів.
26. Національне законодавство різних країн щодо правового регулювання статусу суб'єктів, учасників міжнародних договорів.

27. Національне законодавство різних країн щодо розподілу функцій різних державних органів, які можуть бути учасниками міжнародних договорів.
28. Міжнародна організація як сторона в міжнародній угоді.
29. Співвідношення міжнародного договору і внутрішньодержавного закону.
30. Конституція України про дію норм міжнародних договорів.
31. Закон України “Про дію міжнародних договорів на території України” від 10 грудня 1991 року.
32. Закон України “Про міжнародні договори України” 1993 р.
33. Нормотворчий процес у міжнародному праві та його юридична природа.
34. Міжнародне право і національне законодавство щодо вирішення питання про укладання міжнародного договору.
35. Стадії укладання міжнародного договору (загальна характеристика).
36. Призначення уповноважених на ведення переговорів. Установи та особи, які мають право на ведення переговорів.
37. Ведення переговорів, обговорення проектів текстів угоди, внесення змін, винесення контрпропозицій. Повноваження залучених експертів.
38. Структура договору.
39. Порядок прийняття тексту договору.
40. Узгодження тексту та встановлення автентичності.
41. Вираження згоди на обов’язковість міжнародного договору.
42. Випадки правомірності відмови від згоди на обов’язковість договорів.
43. Укладання договорів у спрощеній формі. Характер таких договорів.
44. Набуття договорами юридичної сили.
45. Умови дійсності договорів.
46. Абсолютна і відносна недійсність міжнародних договорів.
47. Набрання чинності міжнародним договором.
48. Дія міжнародного договору в часі і просторі.
49. Строкові, безстрокові, невизначено строкові угоди. Пролонгація.
50. Відсутність у міжнародному договорі зворотної сили. Поновлення міжнародного договору.
51. Застосування попередніх та нових договорів, укладених з того самого питання.
52. Поняття і способи припинення дії договорів (загальна характеристика).

53. Денонсація і анулювання міжнародних договорів.
54. Настання умови, яка скасовує міжнародний договір.
55. Припинення існування держави чи зміна її статусу як випадок припинення дії договору.
56. Виникнення нової імперативної норми загального міжнародного права та *rebus sic stantibus* як випадки припинення дії договору.
57. Призупинення дії міжнародних договорів.
58. Поняття, цілі та принципи тлумачення норм міжнародного договору.
59. Доктринальні підходи до тлумачення норм міжнародного права.
60. Автентичне тлумачення (принцип *ejus est interpretari cujus condere*).
61. Одностороннє і колективне тлумачення.
62. Тлумачення після укладання договору щодо документів, прийнятих у розвиток договору.
63. Процедури усунення суперечностей при колективному тлумаченні договору.
64. Тлумачення договору міжнародним суддею (або арбітром), компетенція та сфера дії.
65. Особливості тлумачення міжнародних договорів міжнародними організаціями.
66. Засоби тлумачення: мовне або граматичне, логічне, систематичне, історичне, звичайне. Поширене та обмежене тлумачення.
67. Національний та міжнародний контроль за виконанням угод.
68. Міжнародні гарантії виконання міждержавних угод.
69. Міжнародний контроль за виконанням міждержавних угод.
70. Інститут депозитарію.
71. Реєстрація і опублікування міжнародних договорів.
72. Інститут застереження.
73. Випадки неможливості внесення застережень.
74. Право на зняття застереження.
75. Національні засоби контролю за виконанням міжнародних угод. Організаційні заходи.
76. Законодавче забезпечення виконання міжнародних угод.
77. Вплив війни на договори.
78. Відповідальність за порушення міжнародних договорів.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Право міжнародних договорів: загальна характеристика.

2. Інститути права міжнародних договорів.
3. Принципи права міжнародних договорів та їх роль у регулюванні міжнародних відносин. Відповідальність за недотримання принципів права міжнародних договорів.
4. Принцип *pacta sunt servanda* та його роль в сучасному світі.
5. Кодифікація і прогресивний розвиток права міжнародних договорів.
6. Доктринальна кодифікація права міжнародних договорів.
7. Нормотворчий процес у міжнародному праві та його юридична природа.
8. Класифікація міжнародних договорів.
9. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р.: загальна характеристика.
10. Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.: загальна характеристика.
11. Загальна характеристика Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.
12. Прийняття міжнародних договорів в рамках та під егідою міжнародних організацій.
13. Міжнародні організації як учасники міжнародних угод.
14. Право на участь у міжнародних договорах.
15. Призначення уповноважених на ведення переговорів. Установи та особи, які мають право на ведення переговорів, їх функції.
16. Органи, уповноважені представляти державу (міжнародну організацію) щодо укладання договору.
17. Національне законодавство різних країн щодо правового регулювання статусу суб'єктів, учасників міжнародних договорів.
18. Національне законодавство різних країн щодо розподілу функцій різних державних органів, які можуть бути учасниками міжнародних договорів.
19. Співвідношення міжнародного договору і внутрішньодержавного закону. Конституція України про дію норм міжнародних договорів.
20. Законодавство України щодо права міжнародних договорів.
21. Стадії укладання міжнародного договору.
22. Прийняття тексту договору як одна з стадій укладання міжнародного договору.
23. Узгодження тексту та встановлення автентичності міжнародного договору.

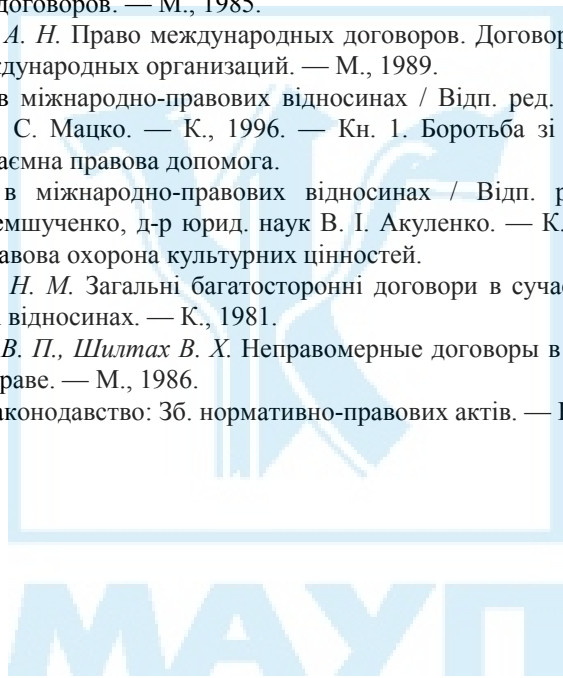
24. Вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору. Набуття договорами юридичної сили.
25. Укладання договорів у спрощеній формі. Характер таких договорів.
26. Умови дійсності договорів.
27. Дія міжнародного договору в часі і просторі.
28. Строкові, безстрокові, невизначено строкові угоди. Пролонгація.
29. Поняття і способи припинення дії договорів. Призупинення дії міжнародних договорів.
30. Виникнення нової імперативної норми загального міжнародного права та *rebus sic stantibus* як випадки припинення дії договору.
31. Тлумачення норм міжнародного договору (загальна характеристика).
32. Види тлумачення норм міжнародного договору.
33. Процедури усунення суперечностей при колективному тлумаченні договору.
34. Тлумачення договору міжнародним суддею/арбітром (компетенція та сфера дії). Особливості тлумачення міжнародних договорів міжнародними організаціями.
35. Засоби тлумачення норм міжнародного договору.
36. Національний і міжнародний контроль за виконанням угод.
37. Міжнародний контроль за виконанням міждержавних угод.
38. Національні засоби контролю за виконанням міжнародних угод.
39. Інститут депозитарію. Реєстрація і опублікування міжнародних договорів.
40. Інститут застереження. Випадки неможливості внесення застережень.
41. Законодавче забезпечення виконання міжнародних угод.
42. Відповідальність за порушення міжнародних договорів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Конституція* України 1996 р.
2. *Закон* України “Про дію міжнародних договорів на території України” 1991 р.
3. *Закон* України “Про міжнародні договори України” 1993 р.
4. *Закон* України “Про правонаступництво України” 1991 р.
5. *Віденська конвенція про право міжнародних договорів* 1969 р.
6. *Віденська конвенція про право міжнародних договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями* 1986 р.

7. *Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.*
8. *Регистрация и опубликование договоров и международных соглашений, правила для введения в действие ст. 102 Устава ООН: Резолюция ГА ООН от 14 декабря 1946 г.*
9. *Баскин Ю. Я., Фельдман Д. И. История международного права.* — М., 1990.
10. *Блищенко И., Дориа Ж. Прецеденты в международном публичном и частном праве.* — М., 1999.
11. *Власов Ю. Л. Проблемы толмачення норм права.* — К., 2001.
12. *Денисов В. И. Развитие теории и практики взаимодействия международного права и внутреннего права.* — К., 1992.
13. *Дмитрієв А. І., Муравйов В. І. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / Відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський.* — К., 2000.
14. *Дружков М. П. Заключение многосторонних договоров в рамках и под эгидой международных организаций.* — К., 1986.
15. *Евинтов В. И. Многосторонние договоры в современном международном праве.* — К., 1979.
16. *Иванов С. И. Действие во времени международных договоров и договорных норм.* — Свердловск, 1982.
17. *Каламакарян Р. А. Фактор времени в праве международных договоров.* — М., 1989.
18. *Курс международного права: В 7 т.* — М., 1990. — Т. 4.
19. *Лукашук И. И. Международное право: Учебник: В 2 т.* — М., 1997.
20. *Лукашук И. И. Стороны в международных договорах.* — М., 1966.
21. *Лукашук І. І., Лукашук О. І. Право на участь в міжнародних договорах // Рад. держ. і право.* — 1985. — № 4.
22. *Лукашук І. І., Лукашук О. І. Толкование норм международного права.* — М., 2002.
23. *Мартиненко П. Ф. Міжнародне право і українська конституція // Наук. вісн. Дипломатичної академії України.* — К., 2000. — Вип. 4.
24. *Мережко О. О. Право міжнародних договорів: сучасні проблеми теорії та практики: Монографія.* — К., 2002.
25. *Международное право: Учебник / Отв. ред. Ю. М. Колосов, В. И. Кузнецов.* — М., 1994.
26. *Международное право: Учебник для вузов / Г. В. Игнатенко, В. Я. Суворов, О. М. Тиунов; Под ред. Г. В. Игнатенко.* — М., 1995.
27. *Международное право в документах.* — М., 1982.

28. *Международное право: Учебник.* — М.: Юрид. лит., 1996.
29. *Международное право: Учебник.* — М.: Юрид. лит., 1994.
30. *Реализация международно-правовых норм во внутреннем праве /* Отв. ред. В. Н. Денисов, В. И. Евинтов. — К., 1992.
31. *Ріжка В. О.* Ратифікація міжнародних договорів. — К., 1983.
32. *Талалаев А. Н.* Венская конвенция о праве международных договоров: Комментарий. — М., 1997.
33. *Талалаев А. Н.* Право международных договоров: Действие и применение договоров. — М., 1985.
34. *Талалаев А. Н.* Право международных договоров. Договоры с участием международных организаций. — М., 1989.
35. *Україна в міжнародно-правових відносинах /* Відп. ред. В. Л. Чубарев, А. С. Мацко. — К., 1996. — Кн. 1. Боротьба зі злочинністю та взаємна правова допомога.
36. *Україна в міжнародно-правових відносинах /* Відп. ред. акад. Ю. С. Шемшученко, д-р юрид. наук В. І. Акуленко. — К., 1997. — Кн. 2. Правова охорона культурних цінностей.
37. *Ульянова Н. М.* Загальні багатосторонні договори в сучасних міжнародних відносинах. — К., 1981.
38. *Шатров В. П., Шилтах В. Х.* Неправомерные договоры в международном праве. — М., 1986.
39. *Ядерне законодавство: Зб. нормативно-правових актів.* — К., 1998.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Право міжнародних договорів”	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Право міжнародних договорів”	3
Питання для самоконтролю	8
Теми контрольних робіт	10
Список рекомендованої літератури	12

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
В. Є. Коломієць
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1332

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП